

Stephen Hawking:
Vesmír v kostce
 Argo, Praha 2002, 216 stran

Ve strategicky výhodném podzimním (a tedy předvánočním) čase vyšel český překlad nejnovějšího z bestsellerů Stephen Hawkinga.

Vesmír v kostce je druhou „plnokrevnou“ Hawkingovou knihou, která vychází v českém překladu. Po *Stručné historii času* (česky Mladá fronta, 1991) vyšla sice ještě kniha *Černé díry a budoucnost vesmíru* (Mladá fronta, 1995), což je ale pouze Hawkingem sestavený soubor samostatných přednášek a článků, pak v roce 2000 v Akademii vyšla *Povaha prostoru a času*, která byla zas napsaná spolu s Rogerem Penrosem – a co je podstatnější, nejednalo se o knihu populární, a tedy pro ne fyzika byla zcela nesrozumitelná.

To *Vesmír v kostce* je káva jiného druhu – je to knížka veskrze populární a velmi dobře čitelná. O kvalitách této knihy svědčí třeba i to, že získala letošní prestižní britskou cenu Aventis pro vědecké knihy (to *Stručná historie času*, ačkoli se držela na prvním místě žebříčku bestsellerů londýnských Sunday Times přes čtyři roky, tedy déle než jakákoli jiná kniha, a ačkoli se jí po celém světě prodalo více než 9 miliónů výtisků, neobdržela cenu ani jedinou).

Vesmíru v kostce jistě nehrozí podobné nebezpečí jako *Stručné historii*, u které bohužel počet kupců značně převýšil počet čtenářů a pro mnoho lidí se kniha stala jen intelektuálskou ozdobou knihovny, ve které se neprokousali dále než na první stránku.

I když... kniha svoji velkoformátovou (25×19 cm) úpravou, bohatstvím výpravných ilustrací od Moonrunner Designu a pečlivou sazbou k roli ozdobu knihovny

vlastně vybízí. Ale není to zpravidla zdobnost samoúčelná – většina ilustrací má doopravdy vysvětlující funkci a napomáhá pochopení základní linie textu.

Při čtení knihy budete až překvapeni, jak rychle skrz stránky knihy prostupujete – právě díky spoustě obrázků a rámečků s odbočkami je kniha podstatně stručnější, než vypadá. Ale i tak se Hawkingovi docela dobře podařilo splnit úkol, který si před sepsáním knihy zadal – pokrýt všechny nové směry a významné pokroky, ke kterým v kosmologii a souvisejících oborech došlo za 13 let od prvního vydání *Stručné historie času*. V knize se proto dočtete o supersymetrii, supergravitaci a superstrunách, o cestování časem a o imaginárním čase, o kosmologické konstantě, o bránových vesmírech, entropii a černých dírách, atd., atd. Při takové šíři témat a celkem omezeném rozsahu knihy je každému z nich zákonitě věnován relativně malý prostor, a tak jsem při čtení knihy trpěl pocitem, že téma je pouze nakousnuto, rouška tajemství poodhalena – a jedeme dál... Ale není to pocit úplně špatný – tabulka doporučené literatury je na konci připojena, kdo tedy chce, může pátrat dál – a čtenář tak alespoň získá to, co Hawking slibuje – přehled o novinkách a dění na té nejčelnější frontě vědy; navíc někdy se toho o moc víc, než Hawking napsal, ani neví...

Když jsem psal, že kniha se čte rychle, nechtěl jsem říci, že kniha je jednoduchá. Naopak, některá místa asi napoprvé nepochopíte, ale je příjemné, že díky spoustě vcelku nezávislých témat lze číst knížku napřeskáčku, znovu se vracet k doplňujícím rámečkům, znovu studovat obrázky.

Jaké jsou handicap knihy? Faktické chyby budete hledat těžko (já jsem nenašel žádnou), Hawking zkrátka velmi dobře ví, o čem píše. Osvědčený překladatel Martin Žofka rovněž rozhodně žádné škody nenapáchal, a tak jistým handicapem zůstává cena, doporučená je 499 Kč (ale v internetových knihkupectvích, jako je Kosmas či Vltava, můžete získat slevu 20 %, tedy na 399 Kč). Nevýhodou knihy pro některé čtenáře (třeba pro mě) je asi velký formát, který znemožňuje její čtení v nacpané tramvaji či v autobuse.

Zbývá dodat, že kniha vyšla u Arga zároveň s novým, též bohatě ilustrovaným

vydáním *Stručné historie času*, které bylo doplněno o kapitolu o cestování časem a v němž byly provedeny drobné opravy a doplňky a které má bohužel ještě nepříznivější cenu než *Vesmír v kostce* – 659 Kč.

Knihu vám mohu ke koupení – zrovna třeba jako vánoční dárek – vřele doporučit. Je asi obdobně dobrá jako Gottovo *Cestování časem v Einsteinově vesmíru*, o níž vedle píše Vláda Kopecký.

Obě knihy jsou krásnými příklady toho, že v astronomii a ve fyzice našťastí platí (a což bohužel není pravda v celé vědě), že ti, kteří posouvají hranice našeho poznání nejvýznamněji, si zároveň naleznou čas na to, aby se o tyto úžasné objevy srozumitelně podělili s laiky.

■ Michael Prouza

J. Richard Gott III.:
Cestování časem
v Einsteinově vesmíru
 Argo a Dokořán, Praha 2002, 266 stran

Už vás někdy napadlo, jaké by to muselo být báječné mít možnost cestovat časem? Koho asi ne – mít možnost vidět věci budoucí a také občas opravit své minulé chyby. Je to ale opravdu možné, nebo je to jen pouhopouhá fikce? J. Richard Gott III., profesor astrofyziky na Princetonské univerzitě v USA, se vás pokusí ve své knize přesvědčit, že to možné je! Vzhledem k tomu, že jde o vynikajícího popularizátora vědy, jehož články vycházejí v časopisech Scientific American, New

Scientist, American Scientist a Time, jde o skvělé čtení, které vás udrží v napětí od začátku do konce.

Kniha začíná, řekněme, pomalým rozjezdem – historickým exkurzem do představ o možnostech cestování časem a též jakýmsi opáčkem z běžně známých kapitol Einsteinovy teorie relativity pojednávajících o cestování časem do budoucnosti. Jenomže ona dilatace času je poněkud nepohodlným cestováním časem do budoucna – vlastně mám pocit, že se spíše stáváte takovou konzervou, kterou někdo v budoucnu otevře – není totiž cesty zpět... O tom, že je ale možné cestovat časem i do minulosti se nás autor pokusí přesvědčit v druhé části knihy. Jde vlastně o jakési autobiografické vyprávění o dobrodružství poznání, které vedlo k otevření cest časem do minulosti. Tyto cesty jsou navíc fyzikálně zcela reálné. Co na tom, že vyžadují podivuhodné geometrie prostoru, jaké se vyskytují v červých dírách, v okolí kosmických strun, atp. Zdá se, jako by fyzikální fantazie neměla žádných hranic. A tak nás nakonec ani moc nepřekvapí zajímavé znovuvzkříšení myšlenky, že náš vesmír neměl žádný časový počátek – možná totiž povstal z jakési časové smyčky.

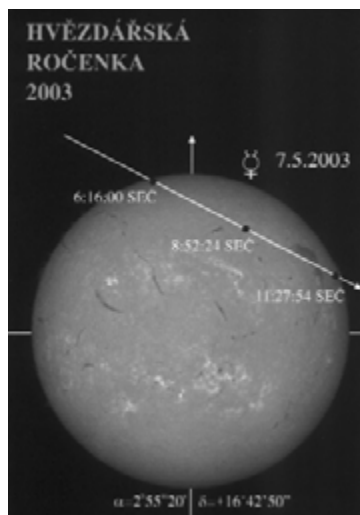
Ale dosti již prozrazování – kniha patří k tomu nejlepšímu, co jsem v poslední době četl z popularizace astrofyziky a je strhující. Navíc nevyžaduje žádné závratné předchozí vědomosti k porozumění. Vše je formulováno velice jasně a přitom velmi poutavě. Krom toho je kniha skvěle přeložena od kolegy Martina Žofky. Musím však přeci jenom přiznat, že mne jedna věc dosti rozčilovala během čtení. Knižka obsahuje velmi pěknou komentovanou bibliografii a poznámky. Žel, jejich vztahení k textu je velmi nešťastné. Bibliografie je pouhým seznamem knih bez vztahu alespoň ke kapitolám a poznámky jsou sice uvedeny ke konkrétním stránkám, ale na těch chybí příslušný odkaz – a tak čtenář tápe. Na druhou stranu, tyto vady jsou spíše kosmetické a nemají vůbec žádný dopad na čtivost textu. Mohu tedy jen vřele doporučit „cestování časem s Richardem Gottem III.“

(Některé další postřehy z této knihy nalezne čtenář v mém úvodníku k tomuto číslu Astropisu.)

■ Vladimír Kopecký Jr.

Pavel Příhoda a kol.: Hvězdářská ročenka 2003

Hvězdárna a planetárium hl. m. Prahy
a AsÚ AV ČR, Praha 2002, 254 stran

Hvězdářská ročenka 2003 je již 79. ročníkem této publikační řady a tak ji jistě není třeba našim čtenářům představovat. Stejně jako každý rok zde čtenář nalezne efemeridy Slunce, Měsíce, planetek, planet a jejich měsíců. Nechybí ani velmi užitečný kalendář úkazů, vyhledávací mapky pro Uran, Neptun, Pluto a komety. Velmi zajímavě byla přetvořena část o proměnných hvězdách, která je tentokrát věnována zákrytovým dvojhvězdám. Samozřejmě součástí jsou též seznamy meteorických rojů a zákrytů hvězd Měsícem. Jako nejdůležitější je však třeba vzhledem k nadcházejícím událostem na obloze ohodnotit velmi pěkně zpracovanou část „Zatmění Slunce a Měsíce“. Připomeňme, že u nás v příštím roce uvidíme dvě úplná zatmění Měsíce a jedno částečné zatmění Slunce. To nejlepší jsem si však nechal nakonec, i když ročenka tím vlastně začíná. Nádherně graficky provedená obálka ročenky totiž upozorňuje na nejpozoruhodnější úkaz příštího roku – na přechod Merkuru přes sluneční disk, který proběhne 7. května – v ročence tedy nechybí část věnovaná tomuto úkazu. A jestli mohu uvést jeden pádný důvod, proč si právě tuhle ročenku koupit, tak je to právě přechod Merkuru, protože jde o popis opravdu výjimečného úkazu. Závěrem bych ještě podotkl, že k ročence lze též dokoupit disketu, která její obsah rozšiřuje.

■ Vladimír Kopecký Jr.

Našli jste v Astropise složenkou? Chcete prodloužit předplatné?

Upozorňujeme předplatitele našeho časopisu, že většině z nich končí tímto číslem předplatné. V tomto čísle najdete vloženou složenkou, kterou můžete uhradit předplatné na rok 2003. (Podmínky předplatného na příští rok jsou uvedeny níže.) Čtenáři, kteří opomenou zaplatit, či zaplatí opožděně, už bohužel neobdrží číslo Astropisu 1/2003, které vychází v březnu 2003.

Předplatné lze uhradit poštovní složenkou na adresu:

Společnost Astropis, Štefánikova hvězdárna, Petřín 205, 118 46 Praha 1 nebo bankovním převodem na účet č. 17312238/3400. V případě platby na náš účet nás prosím informujte o čísle Vašeho účtu nebo podrobnostech o platbě, abychom mohli Váš převod identifikovat.

Nemáte ještě předplacený Astropis? Předplaťte si jej!

Cena jednoho čísla pro předplatitele v ČR vyjde včetně poštovního na maximálně 59 Kč.

Předplatné pro ČR:

Astropis	5 čísel	295 Kč
Astropis	10 čísel	590 Kč

Zvýhodněné pro členy ČAS:

Astropis	5 čísel	275 Kč
----------	---------	--------

Předplatné do zahraničí:

Astropis	5 čísel	545 Kč
Astropis	10 čísel	1090 Kč

Zvýhodněné pro SR:

Astropis	5 čísel	465 SK
Astropis	10 čísel	930 SK

Astropis si můžete objednat vyplněním objednávkového kuponu, e-mailem nebo prostřednictvím našich www stránek. Předplatné lze uhradit poštovní složenkou na adresu:

Společnost Astropis, Štefánikova hvězdárna, Petřín 205, 118 46 Praha 1 nebo bankovním převodem na účet č. 17312238/3400. V případě platby na náš účet nás prosím informujte o čísle Vašeho účtu nebo podrobnostech o platbě, abychom mohli Váš převod identifikovat.

Pokud najdete v časopise složenkou, znamená to, že již nemáte předplacena následující čísla. Stačí zaplatit, není třeba posílat novou objednávku.